

2018-11-16

Barn- och ungdomsnämnden

Dnr Bun 2018/270

Naturskola i Järfälla

Förslag till beslut

Barn- och ungdomsförvaltningen förslag

1. Barn- och ungdomsnämnden godkänner rapporten.

Ärendet i korthet

Barn- och ungdomsförvaltningen har undersökt förutsättningar att etablera en naturskola i Järfälla. Syftet med naturskolan är att främja utomhuspedagogik som ett arbetssätt för lärande. De flesta kommuner har naturskolepedagoger anställda i naturskolan. Forskningen styrker att det finns evidens för att utomhuspedagogik kan bidra till ett ökat lärande och ökade skolresultat.

En satsning på en naturskola i kommunen måste dock sättas i relation till andra möjliga prioriteringar. Även om naturskolan bedöms ha många positiva inslag anser barn- och ungdomsförvaltningen att andra prioriteringar bör ske dels utifrån tillgänglig budgetram, dels utifrån det systematiska kvalitetsarbetet.

Handlingar

1. Barn- och ungdomsförvaltningens tjänsteskrivelse, 2018-11-16
2. Naturskola i Järfälla, Dnr Bun 2018/270

Bakgrund

Barn- och ungdomsförvaltningen har fått i uppdrag att utreda förutsättningar att etablera en naturskola i Järfälla. Frågeställningar som berörs i utredningen är:

- I vilken utsträckning naturskolan har positiv påverkan på lärande och måluppfyllelse?
- Vad skulle en naturskola kosta att organisera?

Analys

Syftet med naturskolan är att främja utomhuspedagogik som ett arbetssätt för lärande. Naturskolan fungerar som en central resurs för att fördjupa och komplettera den ordinarie undervisningen i klassrummet. Oftast består naturskolan av en eller ett

par naturskolepedagoger som är anställda av kommunen och som har till uppgift att hjälpa förskolor och skolor att bedriva undervisning utomhus. Utöver aktiviteter med elever har många naturskolor fortbildning för pedagoger för att utveckla deras förmåga att arbeta självständigt utomhus med den egna gruppen.

Verksamheten utgår från läroplanen och de måldokument som finns för grundskolan. Naturskolans inriktning kan variera, beroende på var den ligger och vilken natur som finns på nära håll. Pedagogiken bygger dock på ett aktivt lärande där elevernas egna upplevelser, upptäckter och sinnesintryck är i fokus. Tanken är också att eleverna ska lära känna sin närmiljö och förstå platsens betydelse, både historiskt och geografiskt.

Forskningen styrker att det finns evidens för att utomhuspedagogik kan bidra till ett ökat lärande och ökade skolresultat. Studier visar bland annat att utomhuspedagogik kan bidra till mindre stress, ökad fysisk aktivitet samt generellt främja välbefinnande. För många elever är den ökade variationen i undervisningen som utelekktionerna bidrar med också positiv för både lärandet och lusten att lära.

Överväganden

Utifrån de positiva effekterna som beskrivs ovan, kan det konstateras att en utveckling som stödjer utomhuspedagogik i Järfälla är eftersträvänsvärt. Det är i sammanhanget viktigt att betona att utomhuspedagogik inte måste ske utifrån just naturskolans ramar och former. Fördelen med en naturskola i kommunen är dock stödet som kan främja förekomsten av utomhuspedagogik samt likvärdighet i kvaliteten.

Naturskolan kan användas för fler syften än enbart för ökade skolresultat. Till exempel kan naturskolan bidra till att främja hälsa och ett ökat intresse för naturen bland kommunens unga samt bidra till en gemensam upplevelse och kunskap om kommunens historia, kulturarv och geografiska landskap. Dessa gemensamma erfarenheter kan potentiellt på sikt bidra till integration, ökad samhörighet och lägga grund för ett positivt samhällsbygge.

En satsning på en naturskola i kommunen måste dock sättas i relation till andra möjliga prioriteringar på grundskolan. Ett inrättande av naturskolan skulle belasta barn- och ungdomsförvaltningens budgetram och i nuläget finns inget utrymme för ytterligare satsningar. Då återstår omprioriteringar inom rådande budgetram, delad eller yttre finansiering och/eller förstärkt ram.

Prioriteringar görs också utifrån för barn- och ungdomsförvaltningens systematiska kvalitetsarbete. I analysen som presenteras i måluppfyllelse- och analysrapporten analyseras dels resultat, dels förutsättningar på övergripande nivå. Analysen utgör ett viktigt underlag inför framtagandet av barn- och ungdomsförvaltningens verksamhetsplan där förvaltningens kommande utvecklingsarbete fastställs. I nuvarande verksamhetsplan nämns fem utvecklingsområden:

- effektiv styrning
- utbildning på vetenskaplig grund
- främjande och förebyggande elevhälsa
- attraktiv arbetsgivare
- likvärdighet

I syfte att uppnå ett effektivt utvecklingsarbete menar barn- och ungdomsförvaltningen att tillgängliga resurser bör styras till de utvecklingsområden som har prioriterats i det systematiska kvalitetsarbetet.

Barnkonsekvensanalys

Eftersom forskning påvisar en rad positiva effekter med utomhuspedagogik, inte bara vad gäller ökade skolresultat utan också kring hälsa och välbefinnande, bedöms en naturskola i Järfälla ha en positiv påverkan på barn- och elever. Om en satsning på naturskolan innebär att andra satsningar som också har en positiv påverkan uteblir till följd av en begränsad budget, kan beslutet eventuellt ha negativ effekt på sammantagen nivå. Därför menar barn- och ungdomsförvaltningen att ett beslut om en naturskola i Järfälla är en prioriteringsfråga.

Ekonomiska konsekvenser och finansiering

Kostnaden för naturskolan är kopplad till antal personal som avses anställas för ändamålet samt eventuella lokalkostnader. Det kan också förekomma kostnader kopplat till inköp av material som behövs för undervisningen.

För att skapa en uppfattning för de totala kostnaderna kan nämnas att budgeten för Sollentuna kommuns naturskola uppgår till 1 600 000 kr per år. I denna kostnad ingår personalkostnader för två heltidstjänster, lokalkostnader, kostnader för material samt fortbildning.

Slutsatser

I nuvarande verksamhetsplan, där förvaltningens fortsatta utvecklingsarbete beskrivs nämns fem utvecklingsområden: effektiv styrning, utbildning på vetenskaplig grund, främjande och förebyggande elevhälsa, attraktiv arbetsgivare och likvärdighet. Dessa utvecklingsområden har prioriterats som ett resultat av förvaltningens systematiska kvalitetsarbete. Barn- och ungdomsförvaltningen anser att tillgängliga resurser bör styras till dessa utvecklingsområden så att utvecklingsarbetet kan ge effekt. Det är således satsningar inom dessa områden som eftersträvas.

Även om naturskolan bedöms ha många positiva inslag anser barn- och ungdomsförvaltningen att andra prioriteringar bör ske utifrån tillgänglig budgetram samt utifrån det systematiska kvalitetsarbetet.

Christina Dahlin Wibom
Tf. Barn- och ungdomsdirektör

Sandra Backlund
Utredare

Beslutet ska skickas till

Kommunala för- och grundskolor
Fristående för- och grundskolor

Naturskola i Järfälla

Barn- och ungdomsförvaltningen

Rapportnr: Bun 2018/270
December 2018

Innehåll

1.	BAKGRUND.....	2
2.	NATURSKOLA	2
2.1.	Pedagogiken.....	2
2.2.	Olika typer av naturskolor	3
2.3.	Kostnader, organisation och personal.....	3
2.4.	Naturskoleföreningen	3
3.	OM UTOMHUSPEDAGOGIK.....	4
3.1.	Stöd för utomhuspedagogik i läroplanen.....	4
3.2.	Stöd för utomhuspedagogik i forskningen.....	4
3.2.1.	Utomhuspedagogik gynnsam för lärandet.....	5
3.2.2.	Utomhuspedagogik bidrar positivt till skolresultat.....	5
3.2.3.	Effekt i förhållande till andra faktorer som ökar måluppfyllelse	6
4.	ANALYS	7
4.1.	Naturskolan som ett verktyg för samhällsbyggande.....	7
4.2.	Naturskolan och KomTek.....	7
4.3.	Finansiering av naturskolan.....	8
4.4.	Naturskola i Järfälla – en prioriteringsfråga	8
4.5.	Systematiskt kvalitetsarbete.....	9
5.	SLUTSATSER OCH FÖRSLAG.....	9

1. BAKGRUND

Barn- och ungdomsförvaltningen har fått i uppdrag att undersöka förutsättningar att etablera en naturskola i Järfälla. Denna rapport syftar således till att undersöka vad en naturskola skulle kunna syfta till och hur den skulle kunna utformas i Järfälla. Vidare är utredningens syfte att fastslå huruvida det är motiverat att erbjuda en naturskola i Järfälla. Frågeställningar som berörs i utredningen är:

- I vilken utsträckning naturskolan har positiv påverkan på lärande och målluppfyllelse?
- Vad skulle en naturskola kosta att organisera?

2. NATURSKOLA

Begreppet ”naturskola” är egentligen ett varumärke för en form av utomhuspedagogik. Syftet med naturskolan är att främja utomhuspedagogik som ett arbetssätt för lärande. Naturskolan fungerar som en central resurs för att fördjupa och komplettera den ordinarie undervisningen i klassrummet. Oftast består naturskolan av en eller ett par naturskolepedagoger som är anställda av kommunen och som har till uppgift att hjälpa förskolor och skolor att bedriva undervisning utomhus. Naturskolepedagoger och ordinarie lärare arbetar tillsammans då naturskolans aktiviteter äger rum. Antingen kommer naturskolan till skolan eller så kommer lärare och elever till naturskolan. Det kan till exempel handla om en dag ute i naturen där inläring sker efter ett visst tema. Utöver hel- eller halvdagar med elever har många naturskolor fortbildning för pedagoger för att utveckla deras förmåga att arbeta självständigt utomhus med den egna gruppen. Naturskolans inriktning kan variera, beroende på var den ligger och vilken natur som finns på nära håll. Men oavsett inriktning bygger verksamheten på utomhuspedagogik samt utgår från läroplanen och de måldokument som finns för skolan.¹

2.1. Pedagogiken

Även om det finns naturskolor som har fasta lokaler så är grunden i verksamheten alltid utomhuspedagogik. Utgångspunkten är att eleverna lär sig bäst om naturen i naturen, men att man också kan använda naturen som en plats för lärande i andra skolämnen. Naturskolans pedagogik bygger på ett aktivt lärande där elevernas egna upplevelser, upptäckter och sinnesintryck är i fokus. Tanken är också att eleverna ska lära känna sin närmiljö och förstå platsens betydelse, både historiskt och geografiskt.²

Naturskyddsföreningen skriver ”genom att använda naturen som lärmiljö och inspirera till ett lustfyllt lärande med alla sinnen bidrar naturskolan till att styrdokumentens mål uppnås. Studier visar att barn som vistas regelbundet i naturen ofta är friskare och mindre stressade samtidigt som de får möjlighet att lära känna sin närmiljö. Detta kan i sin tur skapa ett intresse för att vistas i naturen och även en förståelse för natur- och miljöfrågor i ett större sammanhang. För många elever är den ökade variationen i undervisningen som utelektionerna bidrar med också positiv för både lärandet och lusten att lära”.³

¹ <https://www.naturskyddsforeningen.se/skola/starta-naturskola>

² <http://www.naturskola.se/>

³ https://www.naturskyddsforeningen.se/sites/default/files/dokument-media/skoldokument/Starta_naturskola_handledning_till_mer_utomhuspedagogisk_verksamhet.pdf

2.2. Olika typer av naturskolor

Hur naturskolan ser ut i praktiken varierar. Finns det ont om natur på nära håll kan naturskolan bestå av en buss som tar med eleverna ut till olika platser i naturen, som i Karlstad eller Botkyrka. Den kan drivas som ett museijordbruk, som i Falun eller vara knuten till ett friluftsmuseum, som i Helsingborg. Naturskolan kan också fungera med en enda lokal, till exempel ett kontor eller förråd som utgångspunkt. Det finns också exempel där kommunen byggt hus speciellt för naturskolan ute i ett friluftsområde. Vissa naturskolor bedriver lägerskoleverksamhet, som till exempel Hörjelgården i Sjöbo, och vissa naturskolor håller även öppet-hus verksamhet under skolloven såsom i Uppsala kommun.⁴

2.3. Kostnader, organisation och personal

Förutom eventuell hyra och skötsel av lokaler är personalkostnaden den stora delen av en naturskolas budget. Om naturskolan har lokaler är ett sätt att hålla nere kostnaderna att samarbeta med ett studieförbund eller ideella föreningar som får använda lokalen när inte naturskolan behöver dem, under exempelvis kvällar och helger. Det kan också finnas en viss mindre uppstartskostnad bestående av material som bör köpas in, t.ex. lappar, spadar, hinkar etc.

De flesta av landets naturskolor drivs av kommuner. Inom kommunen kan naturskolan vara organiserad på olika sätt. Det är i de flesta fall barn- och utbildningsnämnden som är huvudansvarig men ibland är flera nämnder gemensamt ansvariga. Kultur- eller fritidsnämnden och bygg- eller miljönämnden, eller motsvarande, kan ibland vara med och delfinansiera naturskolan. Naturskolorna organiseras ofta som en egen enhet direkt under verksamhetschef (eller skolchef i vissa fall). På det sättet får alla barn och elever i en kommun lika stor tillgång till verksamheten kostnadsfritt. Verksamheten blir mindre känslig för förändringar i elevantal eller annat som kan påverka ekonomi och verksamhet på olika enskilda skolenheter. Vissa naturskolor är själva ansvariga för ekonomi och budget medan andra sköts centralt av kommunen.⁵

De som arbetar på landets naturskolor har en mängd olika bakgrunder. Ungefär hälften är pedagogiskt utbildade och den andra hälften är naturvetare. Vem som blir naturskolepedagog beror ofta på eget engagemang i natur- och miljöfrågor och lust att arbeta inom skolan på ett alternativt sätt men ändå med betydelse för barns och ungas utveckling. På vissa universitet och högskolor ingår utomhuspedagogik i grundutbildningen för lärare, på många platser finns valbara kurser. En masterutbildning i utomhuspedagogik finns på Nationellt centrum för utomhuspedagogik vid Linköpings universitet.⁶

2.4. Naturskoleföreningen

Alla de cirka 90 naturskolorna som finns i Sverige är samlade i föreningen ”Naturskoleföreningen”. Föreningens målsättningar är att främja naturskoleidéns utveckling. Medlemmarna består både av enskilda pedagoger och institutioner som

⁴ <https://www.naturskyddsforeningen.se/skola/starta-naturskola>

⁵ <https://www.naturskyddsforeningen.se/skola/starta-naturskola>

⁶ https://www.naturskyddsforeningen.se/sites/default/files/dokument-media/skoldokument/Starta_naturskola_handledning_till_mer_utomhuspedagogisk_verksamhet.pdf

t.ex. naturskolor, skolor och förskolor. Medlemskap i förening innebär att medlemmarna får ta del av medlemstidningen Bladet, genom vilket utomhuspedagogiska idéer sprids inom och utanför föreningen. Naturskoleföreningen ordnar även fortbildning i utomhuspedagogik riktat mot personal. Årsavgiften för ett medlemskap uppgår till 1 000 kronor.⁷

3. OM UTOMHUSPEDAGOGIK

3.1. Stöd för utomhuspedagogik i läroplanen

Ett utomhuspedagogiskt arbetssätt passar väl in i Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011 (Lgr 11). Här nedan följer några exempel:

- I inledningen till läroplanen, kopplat till skolans värdegrund och uppdrag, står att *”skolan ska sträva efter att erbjuda alla elever daglig fysisk aktivitet inom ramen för hela skoldagen”*. Fysisk aktivitet är en naturlig del av utomhuspedagogik. Genom aktiviteter och lekar i utomhusmiljö blir den fysiska aktiviteten lustfylld och otvungen.
- Undervisningen *ska belysa hur samhällets funktioner och vårt sätt att leva och arbeta kan anpassas för att skapa en hållbar utveckling*. Genom utomhuspedagogik kan eleverna praktiskt arbeta med en hållbar utveckling genom övningar med teman som energi, odling och återbruk.
- *Skolans arbete ska ge utrymme för olika kunskapsformer och skapa ett lärande där dessa balanseras och blir till en helhet*. Utomhuspedagogik bidrar till att bredda och utöka lärmiljöerna vilket väl stämmer överens med läroplanens intentioner.

I de olika ämnenas syfte och centrala innehåll finns många argument för ett utomhuspedagogiskt arbetssätt. Inom NO-ämnena och särskilt i ämnet biologi ska fältstudier och observationer i närmiljön genomföras som en del av undervisningen genom elevernas hela grundskoletid. Även i geografi ska fältstudier göras för att undersöka natur- och kulturlandskap. Men även i andra ämnen kan utomhuspedagogik användas. Inom till exempel ämnet idrott och hälsa ska eleverna inspireras till intresse för att vara fysiskt aktiva och vistas i naturen. I ämnen såsom historia, samhällskunskap, matematik, fysik och kemi finns också delar som är kopplade till naturmiljöer. Att exempelvis formulera och lösa problem i naturen såsom att mäta höjden på ett träd eller fundera över geometriska figurer i naturen, kan vara ett inspirerande sätt att undervisa matematik.⁸

3.2. Stöd för utomhuspedagogik i forskningen

Utomhuspedagogik är en undervisningsform där upplevelsen står i centrum och alla sinnen stimuleras. Enligt Nationellt centrum för miljö- och utomhuspedagogik vid Linköpings universitet är utomhuspedagogik ett förhållningssätt som syftar till lärande i växelspel mellan upplevelse och reflektion, grundat på konkreta erfarenheter i autentiska situationer. Utomhuspedagogik innebär:

⁷ http://www.naturskola.se/wp-content/uploads/2018/04/naturskolan_folder_2012_03.pdf

⁸ https://www.naturskyddsforeningen.se/sites/default/files/dokument-media/skoldokument/Starta_naturskola_handledning_till_mer_utomhuspedagogisk_verksamhet.pdf och Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011

- Att lärandets rum även flyttas ut till samhällsliv, natur- och kulturlandskap
- Att växelspelet mellan sinnlig upplevelse och boklig bildning betonas
- Att platsens betydelse för lärandet lyfts fram⁹

3.2.1. Utomhuspedagogik gynnsam för lärandet

Det finns forskning som styrker att undervisning som äger rum i utemiljöer är gynnsam för elevernas lärande. I exempelvis avhandlingen ”*Space and Place: Perspectives on outdoor teaching and learning*”¹⁰ lyfts perspektivet. Här definieras utomhusundervisning som ett erfarenhetsbaserat lärande där fokus läggs på elevers lärande i kontextbundna och verklighetsförankrade lärandemiljöer. Utgångspunkten är att lärandet bör ske i det omgivande samhället, naturen och olika kulturella miljöer och att det skall finnas ett samspel mellan individens sinnesintryck och erfarenheter å ena sidan och innehållet i läromedel å andra sidan. Definitionen här omfattar inte endast undervisning i naturen, vilket naturskolan fokuserar på, utan i alla typer av miljöer utomhus.

Avhandlingens generella slutsats är att utemiljön främjar positiva erfarenheter och att skolresultat påverkas positivt. Genom utomhusundervisningen får eleverna känslomässiga och sociala erfarenheter som bidrar till ett mer gynnsamt lärandeklimat. Elever som undervisas utomhus minns bättre olika undervisningstillfällen, har större förmåga att använda kontextrelevanta och ämnesspecifika begrepp och kan beskriva olika fenomen på ett mer detaljerat och mångfasetterat sätt.

Författaren menar även att klassens tysta elever kan komma mer tilltals. Kanske eftersom lärandesituationerna enligt avhandlingen präglas av elevaktivt arbete i mindre grupper och att eleverna samarbetar med varandra i större utsträckning. I avhandlingen nämns också att forskningen indikerar att elever som undervisas inomhus upplever större stress och att lärandet präglas av ensamarbete i högre grad än vid utomhusundervisning. Stress och ensamarbete är faktorer som har negativ inverkan på barns och ungdomars lärande.

Författaren konkluderar att även om utomhusundervisning upplevs som mer tidskrävande än traditionell inomhusundervisning är utomhusundervisning en mer effektiv lärandestrategi. De fysiska och sociala miljöer där lärandet äger rum, anges spela en viktig roll för kvaliteten på social interaktion, måluppfyllelse och lärandeprocesser.

I sammanhanget kan nämnas att avhandlingen även visar att många elever är ovana vid att vistas i naturen och att de är rädda eller känner främlingskap inför naturen, även om den ligger i närheten. I avhandlingen beskrivs vidare att en del elevers kunskaper om naturen snarare härstammar från media än från egna erfarenheter.

3.2.2. Utomhuspedagogik bidrar positivt till skolresultat

I kunskapsöversikten *Klassrum med himlen som tak*¹¹ är temat att sammanställa och beskriva vilka vetenskapliga belägg det finns för hur utomhusundervisning kan

⁹ <https://old.liu.se/ikk/ncu?l=sv>

¹⁰ *Space and Place: Perspectives on outdoor teaching and learning*, Emilia Fägerstam, Linköpings Universitet (2012)

¹¹ *Klassrum med himlen som tak – En kunskapsöversikt om vad utomhusundervisning betyder för*

påverka barns och ungas lärande och skolresultat. Kunskapsöversikten visar att evidensen är tillräckligt stark för att konstatera att utomhusundervisning bidrar positivt både indirekt och direkt till skolprestation och skolresultat. Slutsatsen är därför att det finns tillräckligt stark evidens för att rekommendera mer utomhusundervisning i skolans pedagogiska verksamhet – eftersom inslag av undervisning i kombination med utomhusvistelse genererar en rad positiva effekter på elevers lärande, hälsa, fysiska aktivitet och deras personliga och sociala utveckling.

Sammantaget visar kunskapsöversikten:

- att utomhusundervisning leder till en lång rad positiva effekter för elever i grundskoleålder, till exempel förbättrad inläring (ökad kognitiv förmåga, koncentration, arbetsminne, och studiemotivation),
- att evidensen är tillräckligt stark för att det är möjligt att överväga implementering av fler utomhusbaserade inslag i undervisningen bland barn och elever i hela utbildningssystemet,
- att evidensen är tillräckligt stark för utomhusundervisningens positiva kognitiva effekter, vilket gör det möjligt att överväga en förstärkning av befintliga såväl som inrättande av nya nationella utbildningsinsatser som främjar utomhusundervisning, fysisk aktivitet, samt naturkontakt i grundskolan, till exempel genom att involvera landets lärosäten med lärarutbildning i ett gemensamt utvecklingsarbete på nationell nivå,
- att utomhusundervisning ligger i linje med moderna pedagogiska modeller för skolutveckling, undervisning och lärande.

3.2.3. Effekt i förhållande till andra faktorer som ökar måluppfyllelse

Forskningen som refereras till ovan styrker utomhuspedagogikens positiva påverkan på lärandet och på skolresultaten. Det är dock viktigt att sätta utomhuspedagogiken i relation till andra typer av insatser som enligt forskning har positiva effekter på lärandet. Jämförelsen är viktig eftersom en huvudman, skola eller lärare många gånger måste prioritera bland olika typer av insatser och satsningar utifrån givna resurser (finansiella medel, tid, elevernas behov et cetera). Frågeställningen att ta ställning till är hur resurserna ska satsas för att ge mest nytta?

John Hattie har sammanställt vilka olika faktorer som forskningen visar har positiv påverkan på lärandet i sin forskningsöversikt *Synligt lärande för lärare*¹². Det som gör Hatties metaanalys särskilt intressant är inte endast forskningsöversikten i sig, utan det faktum att han rangordnar faktorers betydelse och effekt. Det som påverkar studieprestationer i högst utsträckning menar Hattie är elevens egna förväntningar på sin prestation. Effektstorleken uppgår till 1,44. Den faktor Hattie menar påverkar studieprestationer sämst i sin sammanställning är byte av skola, vilket anges ha en negativ effekt som uppgår till -0,34.

Hattie anger att *Program för utomhus-/äventyrsaktiviteter* har en positiv påverkan på skolprestationen med en effekt på 0,52. Hattie understryker att effekten avgörs av insatsens utformning och kvalitet. Aktiviteter som fokuserar på att utveckla kognitiva förmågor såsom samarbetsförmåga och självförtroende, är mest framgångsrika.¹³

lärande i grundskolan, Johan Faskunger Anders Szczepanski Petter Åkerblom, Linköpings Universitet (2018)

¹² *Synligt lärande för lärare*, John Hattie (2013)

¹³ *Visible learning – A synthesis of over 800 meta-analyses relating to achievement*, Johan Hattie

Nedan redovisas ett urval av de faktorer Hattie nämner i sin forskningsöversikt. Syftet med tabellen är att ge läsaren en bild av utomhuspedagogikens effekt på lärandet i förhållande till andra faktorer som forskning också belyser påverkar lärandet.

Faktor	Effektstorlek
Självskattning av studieprestation	1,44
Formativ bedömning	0,90
Insatser för elever i behov av särskilt stöd	0,77
Kamratpåverkan	0,53
<i>Program för utomhus-/äventyrsaktiviteter</i>	0,52
Föräldraengagemang	0,49
Lärarens förväntningar	0,43
Hemläxor	0,29
Klasstorlek	0,21
Sommarlov	-0,02
Skolbyte	-0,34

4. ANALYS

Den tidigare texten visar på att det finns många positiva aspekter med utomhuspedagogik, vilket betyder att det finns positiva aspekter kopplade till naturskolan. Genom att använda naturen som lärmiljö och inspirera till ett lustfyllt lärande med alla sinnen bidrar naturskolan till att styrdokumentens mål kan uppnås. Studier visar att utomhuspedagogik kan bidra till mindre stress, ökad fysisk aktivitet samt generellt främja välbefinnande. För många elever är den ökade variationen i undervisningen som utelektionerna bidrar med också positiv för både lärandet och lusten att lära.

4.1. Naturskolan som ett verktyg för samhällsbyggande

En fördel med en naturskola i kommunen är stödet till skolorna som naturskolan kan ge. Vid sidan av att fungera som en resurs för utomhuspedagogik, kan naturskolan även betraktas som ett verktyg för att främja en likvärdighet i undervisningen. Relaterat till likvärdigheten är det också intressant att överväga huruvida utomhuspedagogik och naturskolan även kan bidra till integration och ett positivt samhällsbyggande. Skolan i Sverige har sedan folkskolans införande på 1800-talet varit en plats för barn att mötas över klassgränser, vilket långsiktigt bidragit till en gemensam erfarenhet och samhörighet. Genom naturskolan kan Järfällas barn och elever ges möjlighet att besöka platser i kommunen av kulturhistoriskt arv eller ta del av naturen som finns i kommunen, och på så vis dela erfarenheter och upplevelser samt ges ökade möjligheter att lära känna sin närmiljö. Beroende på hur kommunen väljer att forma sin naturskola kan ett flertal syften eftersträvas. Dels kan naturskolan verka för ökad måluppfyllelse, dels kan den främja integration och välbefinnande bland barn i kommunen. Därför skulle en naturskola kunna nyttjas på fler sätt än endast inom ramen för grundskolans uppdrag.

4.2. Naturskolan och KomTek

KomTek erbjuder fritidsaktiviteter inom områdena teknik, design och entreprenörskap för barn och ungdomar i Järfälla. Förutom fritidsverksamheten vänder sig KomTek också till skolan. KomTek erbjuder bland annat skolklassbesök och fortbildning av pedagogisk personal i syfte att stödja skolorna inom teknik- och entreprenörskapsområdet. Upplägget påminner om naturskolans och det kan finnas beröringspunkter som kan göra ett samarbete intressant och aktuellt. En del av aktiviteterna som KomTek genomför skulle lämpa sig väl att genomföra utomhus, t.ex. friluftsteknik såsom eldteknik, bygga vindskydd eller experimentera med hävstång.

KomTek är ett nationellt koncept som hålls samman av en ideell förening med samma namn. I Järfälla har KomTek funnits sedan hösten 2005. Kommunen fungerar som huvudman och finansierar verksamheten. KomTek är en egen resultatenhet under kompetensförvaltningen.

4.3. Finansiering av naturskolan

De flesta kommuner har naturskolepedagoger anställda i naturskolan. Kostnaden för naturskolan är därför kopplat till antal personal som avses anställas för ändamålet samt eventuella lokalkostnader. Det kan också förekomma kostnader kopplat till inköp av material som behövs för undervisningen, såsom lappar, mikroskåp, spadar och hinkar etc. Antalet personal är i sin tur kopplat till vilket upplägg av naturskolan som kommunen väljer och hur ofta skolorna ska kunna ta del av naturskolan. Vid ett antagande om att två personer skulle anställas till naturskolan skulle personalkostnaden uppgå till cirka 1,3 mnkr. För att skapa en uppfattning för de totala kostnaderna kan nämnas att budgeten för Sollentuna kommuns naturskola uppgår till 1 600 000 kr per år. I denna kostnad ingår personalkostnader, lokalkostnader, kostnader för material samt fortbildning¹⁴.

Att dela finansieringen med övriga förvaltningar inom kommunen är ett spår som bör undersökas vidare. Möjligheten till en delfinansiering är ju likaså bundet av hur naturskolan utformas. Kultur- demokrati och fritidsförvaltningen skulle eventuellt kunna ha intresse för en naturskoleverksamhet om en sådan ligger i linje med deras uppdrag. Kanske även att kompetensförvaltningen skulle kunna vara intresserade utifrån gymnasieskolans styrdokument samt KomTeks uppdrag och verksamhetsområde.

4.4. Naturskola i Järfälla – en prioriteringsfråga

Utifrån de positiva effekterna som beskrivits i rapporten, kan det konstateras att en utveckling som stödjer utomhuspedagogik i Järfälla kan vara eftersträvarvärt. Samtidigt är det viktigt att betona att utomhuspedagogik inte måste ske utifrån just naturskolans ramar och former. Trots att ingen naturskola i dagsläget finns tillgänglig i Järfälla sker utomhuspedagogik på samtliga skolor i kommunen. Det kan handla om olika typer av utflykter vars syften är kopplade till undervisningen. Det kan dock finnas en variation kring i vilken utsträckning utomhuspedagogiken tillämpas på skolorna och vilken kvalitet utomhuspedagogiken präglas av. En del skolor som har intresse bland personalen tillämpar sannolikt utomhuspedagogik i större utsträckning

¹⁴ Enligt uppgift från representant för Sollentuna naturskola

och med högre kvalitet än andra skolor som inte har tillgång till lika drivna pedagoger vad gäller utomhuspedagogik.

Naturskolan genomförs ofta genom att elever och lärare kommer till naturskolan, eller tvärtom, för en hel- eller halvdagsaktivitet i naturen. Aktiviteten sker någon gång per termin eller läsår. Detta innebär att det är få dagar per läsår eleverna tar del av naturskolan. Mot bakgrund av de få tillfällen eleverna får ta del av utomhuspedagogiken som naturskolan erbjuder och för att säkerställa de positiva effekterna som forskningen belyser, är det viktigt att skolor även i övrigt främjar en regelbundenhet i utomhuspedagogiken. Här kan naturskolan bidra till fortbildning och inspiration till ett ökat intresse för natur och utomhuspedagogik bland både personal och elever.

Det bör dock betonas att det finns ett flertal utvecklingsåtgärder vars positiva effekter på skolresultaten ges stöd i forskningen. Hattie belyser ett flertal positiva faktorer för studieprestationer som en huvudman skulle kunna välja att satsa på. Exempel som kan nämnas är att öka lärarnas kompetens i formativ bedömning eller förstärka den specialpedagogiska kompetensen på skolorna i syfte att stärka organisationen kring särskilt stöd. Detta ger också positiv effekt på skolresultaten. Det handlar således om vad en huvudman prioriterar att satsa på utifrån givna resurser.

4.5. Systematiskt kvalitetsarbete

Prioriteringar måste givetvis utgå från tillgängliga resurser och är nödvändiga att göra vid budgetarbete. Men prioriteringar görs också utifrån för barn- och ungdomsförvaltningens systematiska kvalitetsarbete. En analys av skolornas pedagogiska resultat presenteras i måluppfyllelse- och analysrapporten i december varje år. I rapporten analyseras dels resultat, dels förutsättningar på övergripande nivå och utgör ett viktigt underlag inför framtagandet av barn- och ungdomsförvaltningens verksamhetsplan. I verksamhetsplanen fastslås målsättningar och utvecklingsområden som förvaltningen avser prioritera i det kommande utvecklingsarbetet.

Analysen i måluppfyllelse- och analysrapporten är således en utgångspunkt för det fortsatta prioriterade arbetet. I nuvarande verksamhetsplan nämns fem utvecklingsområden:

- effektiv styrning
- utbildning på vetenskaplig grund
- främjande och förebyggande elevhälsa
- attraktiv arbetsgivare
- likvärdighet

I syfte att uppnå ett effektivt utvecklingsarbete bör tillgängliga resurser styras till de utvecklingsområden som har prioriterats i det systematiska kvalitetsarbetet. Därför menar barn- och ungdomsförvaltningen att satsningar inom dessa områden bör eftersträvas.

5. SLUTSATSER OCH FÖRSLAG

Forskningen styrker att det finns evidens för att utomhuspedagogik kan bidra till ett ökat lärande och ökade skolresultat. Det är i sammanhanget viktigt att betona att utomhuspedagogik inte måste ske utifrån just naturskolans ramar och former. Fördelen med en naturskola i kommunen är stödet till skolorna i syfte att främja likvärdighet.

Vid sidan av att fungera som en resurs för utomhuspedagogik, kan naturskolan användas för fler syften. Till exempel i syfte att främja hälsa och ett ökat intresse för naturen samt bidra till en gemensam upplevelse och kunskap om kommunens historia, kulturarv och geografiska landskap. Dessa gemensamma erfarenheter kan på sikt bidra till integration, ökad samhörighet och kunna lägga grund för ett positivt samhällsbygge. Därför anser barn- och ungdomsförvaltningen att det finns mycket positivt i tanken på en naturskola i Järfälla.

En satsning på en naturskola i kommunen måste dock sättas i relation till andra möjliga prioriteringar. Ett inrättande av naturskolan skulle belasta barn- och ungdomsförvaltningens budgetram och i nuläget finns inget utrymme för ytterligare satsningar. Då återstår omprioriteringar inom rådande budgetram, delad eller yttre finansiering och/eller förstärkt ram.

I nuvarande verksamhetsplan, där förvaltningens fortsatta utvecklingsarbete beskrivs nämns fem utvecklingsområden: effektiv styrning, utbildning på vetenskaplig grund, främjande och förebyggande elevhälsa, attraktiv arbetsgivare och likvärdighet. Dessa utvecklingsområden har prioriterats som ett resultat av förvaltningens systematiska kvalitetsarbete. Barn- och ungdomsförvaltningen anser att tillgängliga resurser bör styras till dessa utvecklingsområden så att utvecklingsarbetet kan ge effekt. Det är således satsningar inom dessa områden som eftersträvas.

Även om naturskolan bedöms ha många positiva inslag anser därför barn- och ungdomsförvaltningen att andra prioriteringar bör ske dels utifrån tillgänglig budgetram, dels utifrån det systematiska kvalitetsarbetet.